

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi AMK

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2013

Antti Remahl

KOTIKOULUA NIITTYLINNASSA

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi AMK | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2013 | 35 sivua

Eeva Timonen-Kallio

Antti Remahl

KOTIKOULUA NIITTYLINNASSA

Tein toiminnallisen kehittämistyön Niittylinnaan Mynämäelle. Niittylinna on yksityinen lastenkoti lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat erityistä huolenpitoa. Kehittämistehtäväni oli järjestää Niittylinnaan toimiva kotikoulujärjestelmä hoitamalla kotikoulu käytännössä keväällä 2012 ja tekemällä Niittylinnalle kirjallisen työn, jossa selvitän toimivia käytäntöjä kotikouluun tulevaisuutta varten.

Toimin itse kotikoulun opettajana/ohjaajana viisi viikkoa keväällä 2012. Tällöin tein havaintoja oppilaista, ohjaajista ja käytännöistä, joita silloin kotikoulussa käytettiin. Havaintojen lisäksi tein teemahaastattelun Niittylinnan vastaavalle ohjaajalle tiedustellakseni, mitkä kotikoulun ongelmat ovat ja miten asiat hänen mukaansa saataisiin raiteilleen. Syksyllä 2012 olin viisi viikkoa Niittylinnan pihalla olevassa erityisluokassa kouluavustajana ja tein havaintoja sieltä käsin. Teoreettisessa viitekehyksessä käyn läpi oppilasainesta, josta Niittylinnan koululaiset koostuvat sekä kotikoulua ja koulukotia järjestelminä.

ASIASANAT:

Koulu, koululaitos, lastensuojelu, ongelmanuoret

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosionomi AMK | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Completion year of the thesis | Total number of pages

Instructor(s)

Antti Remahl

HOME SCHOOL IN NIITTYLINNA

I made a bachelor's thesis for Niittylinna in Mynämäki. Niittylinna is a private sector childrens home for children and youngsters who need special care. My developing assignment was to organize a functional home schooling system by taking charge of home school in the spring of 2012 and by writing an essay for Niittylinna about functional conventions for the future of home school.

I myself worked as a teacher for home school for five weeks in the spring of 2012. During that time I made observations from students, counselors and conventions which were in use in home school at that time. I also interviewed the corresponding counselor of Niittylinna to find out about her ideas about what the problems in home school were and what kind of solutions she would have for the situation. In the fall of 2012 I spend five weeks in the school situated in Niittylinna's premises. I worked there as a school helper and made observations there hand. In the theoretical background I write about the student material in Niittylinna and home school and approved school in general.

KEYWORDS:

School, school system, child welfare, problem youth

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LÄHTOKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT	7
2.1 Lähtökohdat	7
2.2 Tavoitteet ja kehittämistehtävät	7
3 OPPILAIDEN HAASTEET NIITYLINNASSA	9
3.1 Oppimisvaikeudet	9
3.2 ADHD	11
3.3 Matematiikan ja lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet	12
3.4 Masennus	12
3.5 Niittylinnaan sijoitettavien lasten taustat	13
4 KOTIKOULU SUOMESSA	15
4.1 Kotikoulu peruskoululain näkökulmasta	15
4.2 Niittylinna - kotikoulu vai koulukoti?	16
5 KEVÄT 2012 – KOTIKOULUA NIITYLINNASSA	18
5.1 Kotikoulun lähtökohdat Niitylinnassa keväällä 2012	18
5.2 Kotikoulu keväällä 2012	19
5.3 Dokumentointi	21
6 SYKSY 2012 – AVUSTAJANA PIHAKOULUSSA	23
6.1 Kotikoulun tilanne syksyllä 2012	23
6.2 Kouluavustajana pihakoulussa	23
7 TUOTOS	26
7.1 Nuoret, joille kotikoulu on ratkaisu	26
7.2 Ryhmäkoot	28
7.3 Käytännön vinkit kotikoulun vetämiseen	29
8 POHDINTA	32
LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1.

Vastaavan ohjaajan haastattelun pohja.

KUVIOT

Kuvio 1.

Tarkkaavaisuuden neurokognitiivisen häiriön oppimisvaikeuksia koskeva noidankehä.
Mukailtu Virginia Douglasin luonnostelman pohjalta.

1 JOHDANTO

Olin tyhjä taulu, kun menin harjoitteluun keväällä 2012. En tiennyt tulevasta kehittämistyöstäni vielä muuta kuin, että halusin sen olevan toiminnallinen ja että tekisin sen harjoittelupaikassani Niittylinnassa. Nopeasti Niittylinnasta löytyi kuitenkin puuttumista vaativa ongelma: kotikoulu. Pihalla olevan erityisluokka yläkoululaisille ei ollut enää pystynyt järjestämään koulua kaikille yläkoululaisille erinäisistä syistä ja koululaisia oli tullut Niittylinnan tiloihin kotikouluun. Kotikoulussa oli tulohetkelläni viisi oppilasta, joiden motivaatio käydä koulua oli alhainen. Alhainen motivaatio oli myös Niittylinnan ohjaajille, jotka olivat ajautuneet tilanteeseen, jossa heiltä yhtäkkiä vaadittiinkin opettajan roolia päivisin ja ohjaajan roolia iltaisin.

Otin asiakseni hoitaa kotikoulu kuntoon. Ensimmäiseksi otin käytännössä opettajan roolin kotikoulussa ja olin joka päivä kotikoululaisten kanssa tekemässä tehtäviä ja lukemassa kokeisiin. Samalla järjestelin kotikoulun asioita pikkuhiljaa toimivammiksi. Minulla oli hyvä asema kehittää kotikoulua, sillä minulla ei ollut Niittylinnassa mitään muuta asiaa vastuullani. Asia, jossa koin olevani eniten hyödyksi Niittylinnalle, oli kotikoulun käytännön hoitaminen tilanteessa, jossa se oli jopa kaoottinen ja Niittylinnan ohjaajat olivat tilanteeseen lopen kyllästyneitä.

Kesälomien jälkeen tilanne oli muuttunut. Niittylinnassa oli enää neljä yläkoululaista. Tällöin ei kotikoulua tarvittu ja menin viideksi viikoksi pihakouluun kouluvastustajaksi näiden oppilaiden tueksi. Syksy oli silmiä avaava kokemus. Oli tärkeä nähdä asiat myös koulun näkökulmasta. He eivät olleetkaan ammattitaidottomia laiskiaisia, jotka siirtävät liian vaikeat tapaukset Niittylinnan vastuulle.

Näiden kokemusten perusteella tein vielä kirjallisen työn Niittylinnalle, johon kirjasin hyviä käytäntöjä kotikoulua varten ja asioita, joita pitää tehdä ja välttää, jotta kevään 2012 tilanteeseen ei enää ajauduttaisi.

2 LÄHTOKOHDAT, TAVOITTEET JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

2.1 Lähtökohdat

Lähdin tekemään kehittämistyötäni Niittylinnaan Mynämäelle. Niittylinna on CTM Oy:n omistama yksityinen lastenkoti erityistä huolenpitoa tarvitseville lapsille ja nuorille. Minulla oli siinä vaiheessa vapaat kädet suunnitella oman kehittämistyöni aihe, eli mitään ohjaavaa toimeksiantoa minulla ei ollut.

Niittylinnassa on kaksi puolta, toinen alle 15-vuotiaille ja toinen 15-vuotiaille ja sitä vanhemmille. Vanhempien puoli on nimeltään Verso, nuorempien Nuppu. Niittylinnan pihalla on pihakoulu, joka on Tarvaisten koulun erityisluokka yläkoululaisille. Niittylinnaan tulevat yläkoulua käyvät nuoret menevät käytännössä kaikki tähän pihakouluun suorittamaan peruskoulua.

Niittylinnaan saapuvat nuoret ovat haastavia ja jotkut heistä eivät kykene opiskelemaan edes pienryhmässä pihakoulussa. Tällöin on päädytty sellaiseen ratkaisuun, että pihakoululainen on siirtynyt kotikoululaiseksi Niittylinnan tiloihin. Keväällä 2012 tilanne on mennyt niin pitkälle, että kotikoululaisia oli yhtä paljon kuin pihakoululaisiakin eli viisi kappaletta. Tällöin kotikoulun tarkoitus oli kadottanut merkityksensä. Keväällä 2012 tilanne oli luisunut tahattomasti näin pitkälle, eikä kukaan ollut miettinyt sen pidemmälle kotikoulun tarkoitusta tai miten sitä tulisi käydä. Työntekijät olivat kyllästyneitä tilanteeseen ja muutokselle oli tilausta. Otin siis hoitaakseni kotikoulun sellaisenaan kuin se siinä vaiheessa oli ja lähdin sitä saman tien kehittämään.

2.2 Tavoitteet ja kehittämistehtävät

Tartuin ensisijaisesti kotikoulun parantamiseen. Tilanne koko peruskoulun kanssa Niittylinnassa oli kuitenkin sellainen, että näin siinä kehitettävää. **Tavoit-**

teeni on parantaa Niittylinnan lasten koulunkäyntiä Tarvaisten koulun erityisluokalla sekä kotikoulussa. Kotikoulua aloin työstämään heti keväällä 2012 ensimmäisessä osassa viimeistä harjoitteluani ja kehitän Niittylinnaa sapluunan kotikoulua varten eli neuvoja ja menetelmiä, millä tavalla kotikoulu tulisi minun mielestäni hoitaa.

Kehittämistehtäväni on kaksiosainen: **ensimmäiseksi kotikoulun parantaminen ja toiseksi selvittää paras koulusysteemi Niittylinnaan.** Toinen kehittämistehtävä on toissijainen, mutta sitä tulee väkisinkin pohdittua kehittämistyön ja harjoitteluiden aikana. Selvitän siis, onko nykyinen systeemi paras Niittylinnalle vai olisiko Niittylinnan järkevää hankkia omat koululuvat ja näin muuntaa koulukodiksi. Parhaan koulusysteemin selvittäminen käy käytännössä siten, että seuraan vierestä CTM Oy:n palavereja sekä Mynämäen kunnan päätöksiä, joiden perusteella syksyn 2012 koulumuoto selviää. Vertailen eri systeemeitä ja muotoilen oman ajatukseni parhaasta koulumuodosta.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen, sillä siinä on selkeä tavoite kehittää työelämässä olevaa epäkohtaa. Kehitän Niittylinnan kotikoulua tehokkaammaksi ja järkevämmäksi ja tuotokseni tulee olemaan sapluuna tästä aiheesta.

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämän kehittämistyö. Se tavoittelee työelämässä olevan toiminnon kehittämistä, järjestämistä tai järjeistämistä. Yleensä toiminnallisella opinnäytetyöllä on toimeksiantaja. Toiminnallinen opinnäytetyön voi olla myös tapahtuman tai tilaisuuden suunnittelu tai järjestäminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Tutkimuksellinen opinnäytetyö on kyseessä silloin, kun aineisto on kerätty esimerkiksi kyselyjen tai haastatteluiden avulla ja se täyttää tutkimuksen yleiset tunnuspiirteet.

(<http://www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670334463/1154756796742.html>)

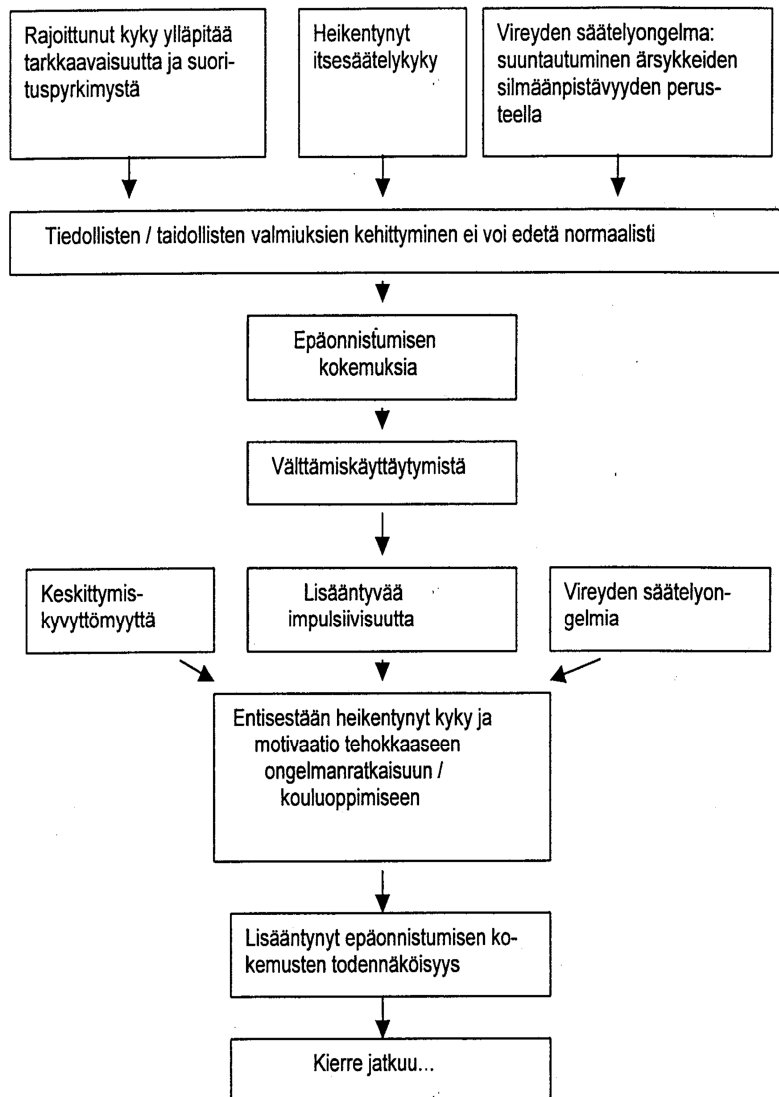

3 OPPILAIDEN HAASTEET NIITTYLINNASSA

3.1 Oppimisvaikeudet

Oppimisvaikeuksista on 1990-luvulta lähtien saatu paljon uutta tietoa, mikä on auttanut diagnoosien tekemisessä. Oppimisongelmiin tartutaan yhä aikaisemmin ja niiden määrittely on täsmentynyt. Suomessa 2005 erityisopetusta saaneiden tilastollinen luokitus tehtiin seuraavasti: vaikea kehityksen viivästymä, lievä kehityksen viivästymä, aivotoiminnan häiriö, liikuntavamma tai vastaava, tunne-elämän häiriö tai sosiaalinen sopeutumattomuus. Lisäksi luokituksiin kuuluivat autismiin tai Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet, dysfasiaasta johtuvat oppimisvaikeudet, näkövamma, kuulovamma sekä muu syy. Vuonna 2000 OECD-maihin valmisteltiin yhtenäistä tilastointia. Tilastointiin oli lisätty yllämainittujen asioiden lisäksi muu erityisopetukseen ottamisen syy tai siirron syy, puhehäiriö, luku- ja kirjoitushäiriö, matematiikan oppimisen vaikeudet, vieraan kielen oppimisen vaikeudet, muut vaikeudet oppimisessa tai muut syyt osa-aikaiseen erityisopetukseen, maahanmuuttajien tukiopetus, tukiopetus sekä sairaalaopetus. (Merimaa & Virtanen 2000, 34-35.)

Lyytinen on kuvannut tarkkaavaisuuteen liittyvien oppimisvaikeuksien vaikutusta laajemmin koululaisen käyttäytymiseen ja oppimiseen. Hänen mukaansa primäärit neurokognitiiviset oireet aiheuttavat sekundaareja ja laajenevia henkilön käyttäytymiseen liittyviä ongelmia. Tällöin noidankehä yhä heikkeneville työskentelytaidoille jo oppimisvalmiuksille on valmis, kuten seuraavalla sivulla olevassa kuviossa on esitetty. (Lyytinen 1995, 102.)

Kuvio 1. Tarkkaavaisuuden neurokognitiivisen häiriön oppimisvaikeuksia koskeva noidankehä. Mukailtu Virginia Douglasin luonnostelman pohjalta.

Ongelmien kasautumisväyliä voidaan ajatella olevan kaksi. Ensinnäkin oppilaan omat kuvitelmat omasta osaamisestaan ja kyvykkyydestään, kun epäonnistumiset aiheuttavat turhautumista ja koulutehtävien välttelyä. Toisaalta ympäristön asennoituminen oppilasta kohtaan. Muut oppilaat ja opettava voivat leimata oppilaan häiriköksi ja suhtautuminen häneen on negatiivissävytteistä. Näin oppilas tulee itsekin vakuuttuneeksi omasta huonommuudestaan. (Kangas 2003, 27.)

3.2 ADHD

ADHD vaikuttaa paljon Niittylinnan koululaisten koulunkäyntiin. Vaikka nuorella itsellään ei ADHD:ta olisi, joutuu hän sijaikärsijäksi, kun ADHD-diagnoosin saanut nuori alkaa oireilemaan luokassa tai kotikoulussa.

ADHD (attention deficit/hyperactivity disorder) tarkoittaa neurologisen kehityksen erityisvaikeutta, jonka keskeisimmät oireet ovat tarkkaamattomuus, impulsiivisuus ja motorinen levottomuus (Jokinen & Ahtikari 2000, 8). Koulussa olemiseen ADHD vaikuttaa käyttäytymiseen, työskentelyyn ja oppimiseen sekä tunteisiin. ADHD-lapsen on vaikea toimia ohjeiden ja sääntöjen mukaan, hänen on vaikea kohdistaa ja ylläpitää tarkkaavaisuuttaan tehtävään, hän on yleensä alisuoriutuja ja hänellä on vaikeuksia tunteiden säätelyssä, itseilmaisussa ja –hillinnässä (Jokinen & Ahtikari 2000, 23). Diagnoosin saamiseksi oireiden pitää ilmetä ennen seitsemättä ikävuotta vähintään puolen vuoden ajan (Lindh & Sinkkonen 2009, 71). Nämä asiat tulee ottaa huomioon ADHD-lapsen kanssa koulussa oltaessa tai kotikoulussa tehtäviä tehdessä.

Jokinen & Ahtikari neuvovat selvittämään ADHD-lapsen taustat, jotta häntä voisi ymmärtää paremmin. Kun lapsen oppii tuntemaan arjessa, alkaa oppia pysymään myös askeleen edellä lasta ja ennaltaehkäisemään ongelmien syntymistä. Lapselle pitää antaa myös tilaa hengittää ja tehdä tehtäviä omassa rauhasa. Erityisopetuksessa oleva lapsi on paljon tiukemmalla kuin normaalissa koulussa oleva, sillä hänellä on yleensä koko ajan avustaja vieressä patistamassa ja katsomassa, miten tehtävät etenevät. Tarkoitus olisi kuitenkin tehdä itseään tarpeettomaksi. Heti kun lapsi näyttää pystyvän itsenäiseen työskentelyyn, pitäisi hänelle antaa tila siihen. (Jokinen & Ahtikari 2000, 25-26.)

Kokemukseni Niittylinnassa osoittavat, että juuri auttamista tapahtuu helposti liikaa. Mennään vierelle seuraamaan tehtävien tekoa ja unohdetaan antaa tilaa itsenäiselle tekemiselle.

Niittylinnassa on hyvin tarkat rajat ja nuorten itsenäisyys ja yksityisyys on kortilla. Näin on kaikissa lastenkodeissa, joissa on erityistä huolenpitoa ja koulun-

käynti on nuorille ongelma. Kun on mahdollisuus antaa nuorten itse tehdä, tulisi heille myös tilaa antaa. Näin kaikkien nuorten kohdalla, ei pelkästään ADHD-nuorten kanssa.

3.3 Matematiikan ja lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet

Lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudella, eli dysleksialla, tarkoitetaan vaikeuksia lukemaan ja/tai kirjoittamaan oppimisessa, joita lapsella on tavanomaiseen kouluopetukseen osallistumisesta, suhteellisen hyvästä älykkyydestä ja riittävästä sosiaalisista olosuhteista huolimatta. Voidaan puhua myös luki-vaikeudesta tai lukihäiriöstä. Dysleksiaa esiintyy 3-10 prosentilla lapsista ja se on 2-5 kertaa yleisempää pojilla kuin tytöillä. Pojilla dysleksia myös periytyy kaksi kertaa todennäköisemmin. Luki-vaikeuden taustalla oletetaan olevan keskushermoston poikkeavuutta, vaikkakaan nykyaikaisilla menetelmillä sitä ei ole pystytty todistamaan. (Korhonen 1995, 151-154.)

Matematiikan oppimisvaikeuksia on 10–15 prosentilla oppilaista ja viidellä prosentilla vaikeus on hankala. Matematiikka vaatii useiden eri osa-alueiden hallintaa: mm. numeron käsitteen hallinta, kertotaulun muistaminen ja sanallisten tehtävien ratkaisu. Laskutaidot ovat yhteydessä yleiseen älykkyyteen, kielellisiin ja visuospatiaalisiin kykyihin, numeerisiin taitoihin ja muistiin. (Ahonen & Räsänen 1995, 209-211.)

3.4 Masennus

Sanaa "masennus" käytetään monessa eri merkityksessä asiayhteydestä riippuen. Masennuksesta käytetään myös sanaa depressio. Arkikielessä masennuksella tarkoitetaan tunnetiloja, joilla kuvataan lyhytaikaista mielihäiriötä eli jonkin elämäntilanteen laukaisemaa kriisiä tai surua. Lääketieteellisesti määriteltynä masennus on monimuotoinen psyykinen häiriö, joka syntyy pidemmän ajan kuluessa ja yleensä useamman tekijän yhteisvaikutuksesta. (Luhtasaari 2002,

8-9.) Kun lääkäri diagnosoi masennuksen, puhutaan kliinisestä masennuksesta (Atkinson 2005, 34).

Kun nuori on masentunut, hän ei jaksakaan tehdä kaikkea, mitä häneltä odotetaan. Hän voi tuntea itsensä uupuneeksi ilman erityisempää syytä. Arkisten asioiden, kuten sängystä nouseminen, henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen ja oman huoneen siivous voivat tuntua ylivoimaisilta tehtäviltä. (Lämsä 2011, 15). Nuoren masentuneisuuden oireita voivat olla muiden muassa huono itsetunto, itkuisuus, huono koulumenestys, väsymys, toivottomuus aggressiivisuus, uni- tai syömisvaikeudet ja yökastelu (Shamoo & Patros 1993, 15).

Niillä Niittylinnan nuorilla, joita itse kohtasin, ei ollut kenelläkään lääkärin diagnoosimaa kliinistä masennusta. Monilla elämä on kuitenkin heitellyt paikasta toiseen ja heillä on monenlaisia ongelmia, jotka masentavat nuoria. Joku nuori on esimerkiksi saanut kuulla, ettei tule kotiutumaan ainakaan vuoteen, vaikka hän oli kuvitellut muuta. Nuoret reagoivat eri tavoilla huonoihin uutisiin ja jotkut saattavat masentua. Tällöin heidän energiatasonsa saattaa olla parikin viikkoa hyvin alhaalla ja jo sängystä nouseminen on hyvin vaikeaa koulun käymisestä puhumattakaan. Tällaisessa tilanteessa ei ole mitään mieltä kantaa nuorta väkisin koulun pulpettiin istumaan, vaan on järkevämpää tehdä tehtäviä Niittylinnan tiloissa sen verran kuin kunto antaa myöden.

3.5 Niittylinna sijoitettavien lasten taustat

Niittylinna on lastensuojelun kuntouttava erityisyksikkö, joka on jaettu kahteen osaan: Nuppuun ja Versoon. Verso on tarkoitettu yli 15-vuotiaille nuorille. (<http://www.ctmoy.fi/verso>). Versoon valikoituvat nuoret ovat yleensä sellaisia, jotka eivät ole sopeutuneet vapaampaan lastenkotiin, vaan tarvitsevat tiukempia rajoja. Verson nuorilla on mm. lieviä kehityksen viivästyksiä, tunne-elämän häiriöitä, ADHD- sekä FAS-diagnooseja. Nuorilla, joille vedin kotikoulua keväällä 2012, oli diagnosoitua ADHD:ta, kehityksen viivästyksiä, luku- ja kirjoitushäiriöitä, matematiikan oppimisen vaikeutta sekä tunne-elämän häiriöitä. Verson eri-

tyisosaamista on haastavien lasten tarpeisiin vastaaminen (<http://www.ctmoy.fi/verso>).

Verson nuoret, joilla ei vielä ole peruskoulun päättötodistusta, käyvät Niittylinnan pihalla olevaa Tarvasjoen erityisluokkaa yläkoululaisille. Kun lasten henkinen hyvinvointi on liian huonolla tolalla tai lasten käyttäytyminen on jatkuvasti niin häiritsevää, että muiden lasten koulunkäynti alkaa siitä kärsiä, lapset siirretään kotikouluun Versoon.

Nuppu on tarkoitettu 10–15-vuotiaille lapsille ja nuorille. Nupussa lastensuojelutyön tukena on kaikissa toiminnoissa psykiatrinen, kuntouttava ja toimintaterapeuttinen näkökulma. Nupussa hoito- ja kasvatustyön perustana on lapsilähtöisyys. Nupun lapset käyvät pääsääntöisesti koulua Tarvaisten koulussa, mutta myös Nupun lapset voivat yläkoulua käydessään käydä pihakoulua. (<http://www.ctmoy.fi/nuppu>).

4 KOTIKOULU SUOMESSA

4.1 Kotikoulu peruskoululain näkökulmasta

Suomen lain mukaan peruskoulun järjestäminen on kunnan vastuulla. Kunnan vastuulla on myös järjestää erityisopetusta ja tehostettua tukea oppilaalle, joka sellaista tarvitsee. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. (Peruskoululaki § 14, 16, 16a ja 17). Kunnalla on siis suuri vastuu kuntalaisten peruskoulun suorittamisesta. Kunnalla ei ole minkäänlaista oikeutta siirtää vastuuta muille tahoille. Esimerkiksi oppilaan siirtäminen kotikouluun koulun aloitteesta on laitonta. Myös silloin, kun kyseessä on huostaan otettu lapsi, joka asuu lastenkodissa. Tilanteen ei pitäisi olla millään tavalla erilainen, kuin kotona asuvan lapsen kohdalla. Kuitenkin Niittylinnassa oli keväällä 2012 päädytty siihen ratkaisuun, että neljä lasta kävi kotikoulua, koska eivät pystyneet koulun mukaan käymään koulua erityisluokalla.

Koululla on oikeus erottaa koulun oppilas määrääjäksi, mutta tällöinkin opetuksen järjestäjän on järjestettävä oppilaalle opetusta siten, ettei oppilas jää jälkeensä muista oppilaista. Käsitettä ”opetus” ei ole laissa määritelty muuten kuin, että sen pitää ”estää määrääjäksi erotetun oppilaan jäämisen jälkeen vuosiluokansa ja opetusryhmänsä edistymisestä.” (Peruskoululaki § 36a). Itse käsitän sen aktiivisena opettamisena, ohjaamisena ja neuvomisena koulutehtävissä. Pelkästään viikoittaisten koulutehtävien toimittaminen oppilaalle ei ole opettamista. Niittylinnassa keväällä 2012 tapahtui yhden kotikoululaisen kohdalla juuri näin. Opetusta hän ei saanut. Muiden kolmen kotikoululaisen kohdalla opettaja kävi kahden tunnin ajan kaksi kertaa viikossa tarkistamassa, miten koululaiset olivat edistyneet koulutehtävissään. Ilman opetusta jäänyt kotikoululainen jäi luokalle ja tunnin ajan kaksi kertaa viikossa opetusta saaneista yksi jäi luokalle. Molemmat luokalle jääneet ovat yhdeksäsluokkalaisten ja luokkansa läpäisseistä

toinen läpäisi seitsemännen luokan ja toinen sai peruskoulun päättötodistuksen. Yhdeksäsluokkalainen, joka jäi luokalleen ja joka jäi ilman opetusta, oli myös hatkoilla reilun kahden viikon ajan kevätlukukaudesta. Tällöin hänelle ei luonnollisesti edes pystytty tarjoamaan tehtäviä tai opetusta.

Peruskoululain 35 § toinen momentti peräänkuuluttaa myös oppilaan omaa vastuuta: ”Oppilaan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.” Suomessa on oppimisvelvollisuus. Jokaisella on siis velvollisuus suorittaa peruskoulu tai käydä sitä vähintään 10 vuotta. Tällä huomautuksella haluan tuoda esille koululaisen omaa vastuuta. Vaikka kunnalla on vastuu peruskoulun järjestämisestä kaikille peruskouluikäisille, niin koululaista ei pysty pakottamaan käymään koulua. Kunta voi ainoastaan järjestää mahdollisimman hyvät puitteet opiskelua varten, minkä jälkeen vastuu oppimisesta ja peruskoulun suorittamisesta siirtyy oppilaalle.

4.2 Niittylinna - kotikoulu vai koulukoti?

Kotikoululla tarkoitetaan järjestelyä, jossa peruskoululainen käy koulua jossain muualla kuin kunnan tarjoamassa koulussa tai yksityisessä koulussa. Koululainen oppii kotona tai jossain muualla vanhempansa, huoltajansa tai vaikka kotiin tulevan opettajan avulla. Jos kotikouluun päädytään, on oppilaan huoltaja vastuussa lapsen peruskoulun oppimäärän saamisesta. (<http://kotikoulu.net/>)

Kun lasta sijoitetaan kodin ulkopuolelle, kysymykseen tulevat lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit sekä muut lastensuojelulaitokset. Koulukodilla tarkoitetaan kasvatuksellisten perusteiden tapahtuvaa, muuta kuin kunnan järjestämää laitoshuoltoa. Koulukotien osana toimii myös perhekoteja, joten raja kasvatuksellisten ja hoidollisten perusteiden välillä on hämärä. (Kitinoja 2005, 71–72.)

Koulukoti on aina ollut tilallinen toteutus. Jo sen alkuidea oli sellainen, että pahantapaisille lapsille tarvittiin erityinen tila, jossa on mahdollisuus toteuttaa hyväksi havaittuja toimintoja lasten kanssa. Koulukodeille on ollut tunnusomaista myös niiden sijainti: ne ovat aina toimineet syrjässä asutuskeskuksista ja kaupungeista. (Pösö 1993, 74–75.) Eristämisen tarkoitus on lapsen irrottaminen

huonosta ympäristöstä sekä jonkinasteinen eristäminen yhteiskunnasta (Siltanen 1990, 87).

Koulukoteja on Suomessa kahdeksan, kuusi valtion ylläpitämää ja kaksi yksityistä. Vaativan, koulukotityyppisen toiminnan tarve ylittää selvästi sen tarjonnan. Tällaiselle toiminnalle on tyypillistä, että sen asiakkaisiin joudutaan ajoittain moninkin tavoin soveltamaan lastensuojelulaissa säädettyjä pakotteita ja rajoituksia. Koulukodit ovat viimeisiä vaihtoehtoja, kun lasta tai nuorta sijoitetaan kodin ulkopuolelle. Ne vastaavat huolenpidon tarpeeseen kaikkein vaikeahoitosisimmille nuorille. (<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/koulukoti/>)

Niittylinnaa on vaikeaa määritellä koulukoteihin nähden. Yksinkertaistettuna Niittylinna ei ole koulukoti, koska sillä ei itsellään ole koululupia. Toisaalta Niittylinnaan sijoittuvat nuoret ovat useimmiten jo kerran sijoitettu lastenkotiin ja kun tämä sijoitus ei ole onnistunut, lapsi on tullut Niittylinnaan. Niittylinnan historian aikana on kuitenkin kohdattu nuoria, jotka eivät ole sopeutuneet Niittylinnaan ja heidät on siirretty edelleen koulukotiin. Jos koulukodit ovat viimeisin paikka, jonne nuoret sijoitetaan, niin voisi sanoa, että Niittylinna on toiseksi viimeinen paikka.

Kun Niittylinnassa asuva nuori ei pysty käymään pihakoulua ja hänet siirretään Niittylinnan tiloihin kotikouluun, on perusteltua kysyä, onko nuori sijoitettuna oikeaan paikkaan, vai loppuuko tässä kohtaa Niittylinnan rahkeet ja nuoren pitäisi siirtyä koulukotiin. Joskus nuoren kunto on psyykkisesti niin huono, että hänen on hyvä viettää esimerkiksi viikon pituinen jakso kotikoulussa, mutta jos sama nuori jatkuvasti kieltäytyy käymästä koulua ja häiritsee muiden koulunkäyntiä, tulisi siirtoa koulukotiin ehdottomasti harkita.

5 KEVÄT 2012 – KOTIKOULUA NIITTYLINNASSA

5.1 Kotikoulun lähtökohdat Niittylinnassa keväällä 2012

Kotikoulua järjestettiin Niittylinnassa keväällä 2012 vastentahtoisesti. Jos Myllymäen kunta olisi pystynyt hoitamaan nuorten peruskoulun ja nuoret koulupäivien ajan, ei Niittylinnalla olisi ollut mitään intressejä saati resursseja alkaa järjestää nuorien peruskoulutusta kotikouluna Niittylinnan tiloissa ilman pätevää opettajaa. Välillä tilanne äityi koulussa kuitenkin niin pahaksi joidenkin nuorten käytöksen osalta, tai nuoren tunne-elämä järkkäsi jostain ulkoisesta syystä, eikä nuorta kerta kaikkiaan pystytty pitämään enää muiden kanssa koulussa edes pienessä ryhmässä. Olen omakohtaisesti kokenut tämän syksyllä 2012, jolloin Niittylinnan pihalla olevassa erityisluokassa oli vain neljä oppilasta, mutta silti yksi oppilas oli jatkuvasti niin suureksi häiriöksi, että oppilaan eristämistä kotikouluun alettiin pohtia ja sitä myös esitettiin koulun puolelta. Olin syksyllä kouluavustajan roolissa pihakoulussa ja ymmärsin täysin koulun ehdotuksen. Samalla kuitenkin muistin itseni keväällä ajattelemassa, että miksi koulu sysää oppilaat Niittylinnan vastuulle, vaikka vastuu on ehdottomasti heidän.

Kun tulin keväällä 2012 Niittylinna, kävi pian selväksi, ettei kotikoulua oltu miettimällä järjestetty juuri millään tavalla. Tämä johtui siitä, että tilanne oli kehittynyt ikään kuin vaivihkaa. Kotikoulua ei ollut suunniteltu ennen nuorten siirtymistä kotikouluun, vaan nuoret siirtyivät yksitellen pois pihakoulusta ja asian kanssa vain elettiin. Kuviteltiin, että tilanne olisi tilapäinen ja ohimenevä, eikä siitä syystä tarvinnut suuria panostuksia. Lisäksi ilmapiiri oli sellainen, ettei kukaan työntekijöistä ollut juurikaan kiinnostunut kotikoulun hoidosta. Tulin Niittylinna harjoittelijan roolissa eikä minulla ollut vielä tarkkaa ajatusta siitä, mikä tulisi olemaan opinnäytetyöni aihe. Ensimmäisen viikon aikana minulle tarjottiin palkkaa vastineeksi kotikoulun pyörittämisestä. Tartuin tarjoukseen.

Kotikoulua Niittylinnan tiloissa kävi 2012 keväällä viisi nuorta, joista yksi oli kirjoilla toisessa yläkoulussa (Laurin koulu) kuin muut (pihakoulu). Laurin koulua

käyvän kanssa oli sovittu niin, että opettaja kävisi koululta kerran viikossa antamassa nuorelle tehtäviä ja katsomassa, miten nuori oli edistynyt. Laurin koulusta ei viiden viikon aikana, jolloin olin Niittylinnassa, käynyt kuitenkaan kukaan käymässä. Kyseinen nuori oli tosin kolme viikkoa karkuteillä, joten näiden viikkojen aikana käynti olisikin ollut turha. Muiden neljän nuoren kanssa toimittiin siten, että pihakoulun erityisopettaja kävi maanantaisin ja perjantaisin viettämässä aikaa Niittylinnan tiloissa kotikoululaisten kanssa. Tämän lisäksi pihakoulun kouluavustajan olisi pitänyt olla auttamassa päivittäin Niittylinnassa, mutta käytännössä avustaja tuli jakamaan vain tehtäviä, jonka jälkeen hän palasi pihakouluun. Niittylinnan työntekijät keskittyivät vaihtelevasti nuorten koulukäynnissä. Useimpia se työ ei kiinnostanut, eivätkä he rehellisyyden nimissä olleet sitä työtä Niittylinnaankin tulleetkaan tekemään.

5.2 Kotikoulu keväällä 2012

Katsoin viikon verran kotikoulua sivusta, jonka jälkeen teimme työsopimuksen ja aloin itse hoitamaan kotikoulua. Keväällä 2012 toimin ikään kuin täsmälääkkeenä vallinneeseen tilanteeseen Niittylinnassa ja näkisin, että suuri osa kehittämissityötäni olikin auttaa Niittylinnan väki selviytymään kevästä kunnialla ja antaa Niittylinnan työntekijöille työrauha ja mahdollisuus miettiä tilannetta ja suunnitella syksyä. Tässä suunnittelussa myös minulla oli tietenkin sanottavani. Minun oli helpompi keskittyä pelkästään kotikoulun pyörittämiseen, koska olin vain sijainen eikä minulla ollut mitään muuta vastuuta.

Kuten sanottua, kotikoulu oli keväällä 2012 vain tapahtunut, eikä sitä oltu strukturoitu mitenkään. Tein ensimmäiseksi töikseni kansion, johon keräsin kotikoululaisten tehtävät, kun niitä koulun puolesta tuotiin. Tällä tavoin käänsin ympäritavan, joka kotikoulussa oli tähän mennessä ollut. Tavan mukaan lapsilta oli kysytty: ”Mitäs tehtäviä on tehty ja mitä tänään tarvitsisi tehdä?” Minä olin taas kansion ansiosta nopeasti ajan tasalla kaikkien lasten kaikista tehtävistä, koepäivämääristä ja esseiden jättöpäivistä, jolloin minä kerroin jokaiselle nuorelle, mitä minäkin päivänä pitää tehdä ja mitä on tekemättä. Suuresti työtäni helpot-

tava asia oli myös se, että olin joka päivä vetämässä kotikoulua, kun aiemmin aamuvuorolainen oli vaihtunut päivittäin, eikä kukaan työntekijöistä ollut ajan tasalla nuorten koulutehtävistä.

Päivittäisellä työpanoksellani sekä koulukansiolla pääsin siihen tilanteeseen, että tiesin, mitä kunkin nuoren tulisi tehdä, mutta edelleen heitä piti motivoida itse tehtävien tekoon. Tämä osoittautui suurimmaksi vaikeudeksi. Vaikeaksi tehtävän teki liian suuri kotikoululaisten määrä. Yhtä tai kahta nuorta pystyy vielä motivoimaan keppien, porkkanoiden ja keskustelun avulla, mutta viittä motivoitapulasta kärsivää, koulusta pois heitettyä nuorta on mahdoton yksin yhdessä tilassa saada tehtäviä tekemään. Tämä oli suurin huomioni Niittylinnalle antamassani palautteessa. Keväällä 2012 mahdollisuutta kotikouluporukan jakamiseen yksilötyöskentelyyn tai parityöskentelyyn ei kuitenkaan ollut, joten kevät mentiin niillä eväillä.

Suurin työpanokseni keväällä oli taistella päivittäin nuorten kanssa saadakseni heidät edistymään koulutehtävien kanssa ja suoriuduin siitä kunnialla. Sain myös hyvää palautetta keväällä tekemästani työstä. Verson vastaavalle ohjajalle tekemässäni haastattelussa kävi ilmi, että kotikoulu oli tuloni myötä parantunut. Hänen mukaansa kotikoulu ei ollut aiemmin ollut niin yksilöllistä. Tällä hän viittasi siihen, että olin pystynyt keskittymään edes kohtuullisesti jokaisen kotikoululaisen henkilökohtaisiin tarpeisiin. Esimerkiksi yksi nuorista tarvitsi jatkuvasti huomiota, jotta koulutehtävien teosta tuli yhtään mitään.

Itse koen onnistuneeni kevään kotikoulun hoitamisessa hyvin. Saamani palaute oli myös positiivista. Minusta tuli viiden viikon aikana Niittylinnan kotikoulun asiantuntija ja minulla oli myös ideoita kotikoulun jatkon varalle. Koin, että mielipiteitäni kuunneltiin ja minut otettiin tosissaan. Olin aidosti avuksi Niittylinnan työntekijöille vaikeassa tilanteessa.

5.3 Dokumentointi

Syksyn aikana pidin päiväkirjaa päivistäni kotikoulussa. Havainnoin ja kirjoitin havaintoni ylös ja samalla pohdin ja kirjoitin ylös asioita, jotka eivät mielestäni toimineet ja ideoita, miten asiat saataisiin toimimaan. Mielestäni tämä oli paras tapa pureutua kotikoulun ongelmiin. Tulin tilanteeseen uusin silmin, joten minun olin helpointa osoittaa asiat, jotka eivät toimi ja esittää parannusehdotuksia.

Havainnointi on kaikille tieteenaloille yhteinen perusmenetelmä. Käyttäytymistieteissä käytetään arkihavaintojen lisäksi erilaisia systemaattisen havainnoinnin muotoja. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 17).

Muodoista riippumatta tieteelliselle havainnoinnille asetetaan muutamia vaatimuksia, joilla se erottuu arkipäiväisestä tarkkailusta. Ensinnäkin se on systemaattista, ei satunnaista. Tutkija asettaa tilanteen keskeisiä piirteitä tarkkailun kohteeksi. Tässä tehtävässä häntä ohjaa jokin hypoteesi. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 17). Itse tarkkailin aluksi hyvin ylimalkaisesti kaikkea kotikoulussa tapahtuvaa, mutta kun olin tottunut tilanteeseen, keskitin huomioni vuoroin ohjaajiin, vuoroin tiettyihin kotikoululaisiin. Kotikoululaisten kanssa kokeilin sitten erilaisia tapoja saada heidät keskittymään koulutehtävien tekoon ja havainnoin sitä, kuinka mikäkin tekniikka kenenkin kohdalla toimi.

Havainnointi voi olla reaktiivista ja ei-reaktiivista, eli havainnoinnin kohteena oleva ihminen joko tietää tai ei tiedä olevansa havainnoinnin kohteena. Kun kyseessä on ei-reaktiivinen havainnointi, täytyy pohtia havainnoinnin eettisyyttä. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 17–18). Itse en suoranaisesti kertonut ohjaajille tai nuorille havainnoivani heitä, mutta he kaikki tiesivät, että olen tekemässä kehittämistyötä kotikoulusta.

Tein keväällä myös puolistrukturoidun haastattelun Verson vastaavalle ohjaajalle. Äänitin haastattelun ja kirjoitin sen jälkeenpäin auki. Minulla oli vain yksi haastateltava ja haastattelun tavoite oli saada haastateltavan näkökulma kotikoulun nykytilasta ja järjestämisestä tulevaisuudessa. Tästä syystä päädyin puolistrukturoituun haastatteluun. Olisin voinut myös valita avoimen haastatte-

lun, mutta koin puolistrukturoidun haastattelun helpoimmaksi tavaksi saada tarvitsemani tiedon. Kävin nauhoitetun haastattelun lisäksi paljon keskusteluja vastaavan ohjaajan kanssa. Vastaava ohjaaja teki jatkuvasti päivävuoroja arkisin, joten hän on nähnyt kotikoulun syntymisen ja sen vaikeuden. Hänellä oli loistavia ajatuksia ja suunnitelmia kotikoulun jatkoa varten.

Avoin haastattelu eli strukturoimaton haastattelu on eri haastattelujen muodoista lähinnä normaalia keskustelua. Avointa haastattelua voidaan käyttää, kun haastateltavana on vain yksi henkilö tai yksittäinen perhe. Yleensä avoin haastattelu vaatii paljon aikaa ja joskus myös useita haastattelukertoja. Keskustelut voivat koskea oikeastaan mitä vain ja aiheenvaihto tapahtuu usein haastateltavan aloitteesta. (Hirsjärvi & Hurme 1988, 31).

6 SYKSY 2012 – AVUSTAJANA PIHAKOULUSSA

6.1 Kotikoulun tilanne syksyllä 2012

Olin valmistautunut tekemään harjoitteluni kotikoulussa Niittylinnan tiloissa myös syksyllä 2012. Ajatuksena oli hyödyntää keväällä saatuja kokemuksia ja tehdä kotikoulusta järkevämpi ja toimivampi kokonaisuus. Mynämäen kunta oli myös budjetoinut toisen erityisopettajan, joka työskentelisi kotikoululaisten kanssa. Tilanne oli uudeksi lukuvuodeksi muuttunut kuitenkin siten, ettei kotikoululaisia ollut enää ollenkaan. Vain yksi nuori kävi koulua huonosta psyykkisestä voinnista johtuen vain puolipäiväisesti. Muut olivat joko saaneet peruskoulun suoritettua tai he kävivät pihakoulua. Edellisen lukuvuoden kotikoululaisista kaksi oli muuttanut Niittylinnasta kokonaan pois, yksi sain peruskoulun suoritettua ja kaksi kävivät nyt pihakoulua. Pihakoulussakin oli sillä tavalla hyvä tilanne, että siellä oli vain neljä oppilasta, joten jokainen oppilas sai tarpeeksi huomiota eikä ryhmää ollut tarvis pienentää. Kokonaisuudessaan koko Niittylinnassa oli syksyllä 2012 yläkoulua käyviä nuoria siis vain viisi, joista neljä kävi pihakoulua ja yksi normaalia yläkoulua. Näissä olosuhteissa katsoin järkevimmäksi vaihtoehdoksi mennä pihakouluun kouluavustajan rooliin. Tämä oli itse asiassa alkuperäinen suunnitelmakin.

6.2 Kouluavustajana pihakoulussa

Vaikka olin virallisesti harjoittelijana Niittylinnassa, niin kaikille osapuolille sopi sellainen järjestely, että suoritin jälkimmäisen osan harjoittelustani pihakoulussa kouluavustajana ikään kuin erityisopettajan ohjauksessa. Käytännössä olin keskimäärin kolme päivää viikossa pihakoulussa kouluavustajana ja kaksi päivää viikossa olin Niittylinnan tiloissa kirjoittamassa opinnäytetyötä.

Pihakoulussa oli syksyn harjoitteluni aikana ainoastaan kolme täysipäiväistä oppilasta, jotka olivat poikia ja yksi tyttö, joka kävi pihakoulua puolipäiväisesti johtuen huonosta psyykkisestä voinnistaan. Kotikoululaisia ei siis ollut ainuttakaan. Erityisopettajan ja minun lisäksi luokassa oli yksi palkattu kouluavustaja. Tilanne oli siis hyvin päinvastainen verrattuna kesää edeltäneeseen aikaan, jolloin yläkoululaisia oli tuplaten ja puolet heistä oli kotikoululaisia. Tämä kuvaa hyvin Niittylinnassa olevaa jatkuvaa muutostilaa, johon siellä pitää aina nopeasti reagoida. Pahimmillaan tai parhaimmillaan Niittylinnassa voi olla 14 yläkoululaista, kun taas sellainenkin tilanne on mahdollinen, ettei Niittylinnassa ole ainuttakaan yläkoululaista.

Kouluavustajan roolissa oleminen oli hyvin silmiä avaava kokemus. Koulussa pelataan aivan eri säännöillä kuin kotikoulussa. Kurin pitäminen on lain pykäläi orjallisesti noudattavalle opettajalle täysin mahdotonta. Esimerkiksi koulussa oppilaaseen ei saa koskea ja jos oppilaan määrää ulos luokasta, täytyy jonkun mennä häntä ulos valvomaan. Luokasta ulos heittäminen on muutenkin kyseessä olevalle oppilasmateriaalille enemmänkin palkinto ja pakotie koulutehtävien tekemisestä. Koulu ei saa asettaa nuorille minkäänlaisia rangaistuksia, lukuun ottamatta jälki-istuntoja, joihin nuoret eivät kuitenkaan saavu tai lähtevät sieltä pois ennen kuin jälki-istunto on suoritettu. Nuoret oppilaat tulisi sanallisesti motivoida ruotsin tehtävien tekemiseen. Voin empiirisen kokemuksen perusteella kertoa, että siinä on melkoinen vuori kiivettävänä.

Koulunkäynti oli kahdelle kolmesta pojasta erittäin vaikeaa huolimatta siitä, että heillä oli molemmilla henkilökohtainen kouluavustaja, kun minä olin harjoittelijana paikalla. Yksi pojista oli saanut kehitettyä itselleen motivaation suorittaa peruskoulu pois alta ja hän oli muutenkin lahjakas oppilas, joten häneen ei tarvinnut juuri kiinnittää huomiota. Nämä kaksi poikaa, joille koulunkäynti tuotti vaikeuksia, häiritsivät jatkuvasti toisiaan ja kolmatta poikaa, kun olivat koulussa. Toinen pojista lähti tuon tuosta luokasta ulos harhailemaan, kun ei koulutehtävien tekeminen kiinnostanut. Harjoitteluni aikana hän oli noin puolet kouluajasta muualla kuin pulpetin takana. Ja kuten sanottua, kun hän tuli luokkaan istumaan, suurin osa ajasta meni muiden oppilaiden häiritsemiseen. Muutaman

viikon tätä toimintaa katseltuani, tulin siihen tulokseen, ettei kyseinen poika voisi käydä pihakoulua, vaan hänen olisi parempi olla Niittylinnan tiloissa kotikoululaisena. Tämä siltikin, vaikka olin juuri muutama kuukausi aiemmin kotikoulun puolella ihmetellyt kovaan ääneen, miten voi olla mahdollista, ettei kunnan koulu hoida tehtäväänsä. Ja tämä myös silti, vaikka meitä oli koulussa yksi aikuinen jokaista oppilasta kohden. Silmäni olivat avautuneet ja nyt ymmärsin myös koulun näkökulman. Tilanteeseen ei ollut helppoa ratkaisua kenelläkään.

7 TUOTOS

Tuotoksena Niittylinnalle tein sapluunan kotikoululle tulevaisuutta varten. Neuvot ja huomiot perustuvat omiin kokemuksiini kotikoulun vetäjänä, haastatteluun vastaavan ohjaajan kanssa sekä keskusteluihin, joita kävin ohjaajien ja pihakoulun erityisopettajan kanssa. Sapluunassa käyn läpi nuoria, joiden kohdalla kotikoulu voisi olla ratkaisu ja käytännön vinkkejä itse kotikoulun vetämiseen.

7.1 Nuoret, joille kotikoulu on ratkaisu

Jokainen nuori on omanlainen yksilönsä ja kun hänet sijoitetaan kotikouluun, on tarkoitus ottaa hänet henkilökohtaiset tarpeensa vieläkin yksilöllisemmin huomioon, kuin mitä pihakoulussa pystytään. Olen kuitenkin jaotellut nuoret, joiden kohdalla on päädytty kotikouluun, karkeasti kahteen ryhmään: ”väsynyt nuori” ja ”vaikea nuori.” Päädyin tähän jaottelun ollessani pihakoulussa kouluavustajan roolissa ja näin lähietäisyydeltä pihakoulun arkea. Kaikki nuoret ovat lähtökohdaisesti haastavia oppilaita, kun ovat Niittylinnaa ja erityisluokalle päätyneet. Joidenkin nuorten käyttäytyminen erottuu kuitenkin vielä erityisluokallakin sillä tavalla, että se häiritsee huomattavasti muiden oppilaiden keskittymistä koulunkäyntiä. Tällainen nuori ei vain ole tekemättä tehtäviä vaan esimerkiksi heittelee kuminpalasilla muita oppilaita ja yllyttää heitä lähtemään pois luokasta. Tällaisen nuoren läsnä ollessa on erittäin vaikeaa pitää yllä hyvää ilmapiiriä koulunkäyntiin.

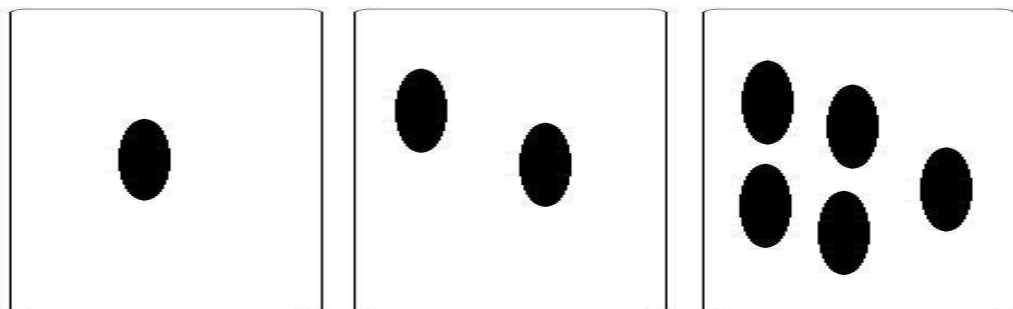
Kohtasin pihakoulussa myös ”väsyneen oppilaan.” Hän ei ollut millään tavalla haitaksi muiden koulunkäynnille. Hän oli vain psyykkisesti niin väsynyt, ettei joinain päivinä jaksanut nousta ylös sängystä, saati sitten kävellä pihan yli koulurakennukseen. Välillä tehtävien teko kuitenkin onnistui Niittylinnan tiloissa.

	Väsynyt nuori	Vaikea nuori
Ongelma	Nuorta psyykkinen hyvinvointi on järkkynyt ja hän on väsynyt eikä pysty keskittymään koulutehtävien tekoon.	Nuorta ei koulunkäynti kiinnosta ihan vain periaatteesta.
Vaikutus ympäristöön	Hän ei ole juuri häiriöksi pihakoulussa, mutta omasta koulutyöskentelystä ei tule mitään.	Sen lisäksi, että hän ei itse tee tehtäviä, hän on käytöksensä takia häiriöksi muille ja haitaksi muiden koulunkäynnille.
Ratkaisu	Tällaisessa tapauksessa voi olla hyvä ratkaisu jäädä tekemään koulutehtäviä oman jaksamisen mukaan Niittylinnan tiloihin siksi ajaksi, että nuori jaksaa taas käydä pihakoulua. Nuori voi myös kuntonsa mukaan käydä pihakoulussa esimerkiksi puolipäiväisesti.	Kun haitta muiden työskentelyä kohtaan on jatkuvaa ja ylitsepääsemätöntä, voidaan harkita huonosti käyttäytyvän nuoren väliaikaista eristämistä koulupäivien ajaksi Niittylinnan tiloihin. Tämän nuoren kohdalla täytyy myös pohtia sitä mahdollisuutta, että Niittylinna ei pysty tarjoamaan tarvittavia tiloja ja työkaluja koulunkäynnin sujumiseksi. Erikseen on olemassa koulukoteja,

		joissa on omat keinonsa saada nuoret läpäisemään peruskoulu.
--	--	--

7.2 Ryhmäkoot

Kun nuori ei pysty olemaan pihakoulussa, hän ei silloin pysty työskentelemään pienryhmässä. Tällöin ei ole mitään järkeä, että kotikoulussa pidetään yllä samanlaista pienryhmää, jossa on kolme tai useampi nuorta.

Oikealla oleva kuva kuvaa tilannetta pihakoulussa. Kun nuori syystä tai toisesta siirretään Niittylinnan tiloihin kotikouluun, työskentelyn pitää muuttua joko pari- tai yksin työskentelyksi.

Kun kyseessä on edellä mainitsemistani esimerkkitapauksista ensimmäinen (nuori, joka on psyykkisesti huonossa kunnossa), niin hän pystyy varmasti tekemään tehtäviä kuntossa mukaan tilassa, jossa on muitakin ihmisiä.

Kun kyseessä on edellä mainitsemistani esimerkkitapauksista toinen (nuori, jota ei huvita koulunkäynti ja joka häiritsee muiden koulunkäyntiä), tulisi hänelle järjestää tila, jossa hän tekee koulutehtäviä yksin. Tila voi olla oma huonekin, jos muuta mahdollisuutta ole. Tällöin täytyy vain nähdä sen verran vaivaa, että huoneesta otetaan koulupäivän ajaksi ylimääräiset virikkeet ja tilanteen mukaan vaikka sänky pois. Tavoite on siis tehdä nuoren olo mahdollisimman tylsäksi, jotta koulutehtävienkin teko alkaisi jossain kohdin maistua.

7.3 Käytännön vinkit kotikoulun vetämiseen

Kun ollaan tultu siihen pisteeseen, että nuori on otettu Niittylinnan tiloihin kotikouluun, tulee jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja kyvyt ottaa vielä erityisemmin huomioon. Jokaisen nuoren kanssa löytyy varmasti omat niksinsä ja tempunsa, joilla koulun käyminen onnistuu. Listasin kuitenkin muutaman asian, jotka koin itse hyödyllisiksi ja käyttökelpoisiksi, kun vedin kotikoulua 2012 keväällä. Tässä täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että kotikoulua kävi silloin 3-5 oppilasta, mikä jo sinänsä sotii omia ajatuksiani vastaan. Kun oppilas on päätetty sijoittaa kotikouluun, niin hänen pitää ehdottomasti olla yksin tehtäviensä kanssa. Jos oppilas on "vaikea nuori", häneltä pitää ottaa pois mahdollisuus olla häiriöksi toisten koulunkäynnille. Jos taas kyseessä on "väsynyt nuori", pitää hänelle varmistaa mahdollisimman rauhallinen tila, jossa hän voi olla rauhassa.

Nimetty ohjaaja ottaa vastuun

Vaikka kotikoulussa olisi oma erityisopettaja, täytyy yhden Niittylinnan ohjaajan olla täysin perillä kaikista kotikoululaisten koulutehtävistä ja koulun etenemisestä. Tämä ohjaaja on mukana koulunkäynnissä päivisin ja antaa iltavuorolaisille

raportin päivän kotikoulusta ja kertoo, jos esimerkiksi illan aikana täytyy tehdä jotain läksyjä. Ihanteellisessa tilanteessa yksi ohjaaja tekisi pelkästään aamu-
vuoroja ja toimisi ikään kuin kouluavustajana kotikoululaisille.

Itse oli tällainen ohjaaja keväällä 2012. Sain kotikoulun hyvin nopeasti toimi-
maan huomattavasti paremmin, kun minulla ei ollut mitään muuta vastuualuetta
kuin itse kotikoulu. Ennen minun tuloani kotikoulun tilanne oli vastaavan ohjaa-
jan mukaan hyvin sekava ja vaikea.

Lapsen koulutehtävät säilytetään toimistossa

Paras ratkaisu on pitää koululaisten tehtävät kansiossa ja toimistossa. Siellä ne
pysyvät hyvässä järjestyksessä ja ohjaajien on helppo pysyä kärryillä jokaisen
kotikoululaisen koulunkäynnin edistymisestä. Tällä tavoin vältetään tilannetta,
jossa kysytään lapselta itseltään, mitä tehtäviä hänellä on tehty tai tekemättä,
eikä tehtävät myöskään katoa. Tämä oli yksi niitä hyvin yksinkertaisista asioista,
joilla itse pysyin kärryillä jokaisen oppilaan koulunkäynnistä.

Yksin tai pareittain

Tästä kirjoitin jo aikaisemmin, mutta en voi painottaa liikaa, että ei ole mitään
järkeä pitää kolmea tai jopa enempää kotikoululaista samassa tilassa työsken-
telemässä. Keväällä 2012 kotikoululaisia oli pahimmillaan viisi, eivätkä nuoret
siinä tilanteessa pystyneet juurikaan koulutehtäviin keskittymään. Siinä tapauk-
sessahan pihakoulun tilanne uusiutuu Niittylinnan tiloissa. Kotikoulun koko tar-
koitus on antaa nuorelle yksilöllisempää ohjausta koulunkäynnissä, kuin mitä
pihakoulussa pystytään antamaan. Eli työskennellään korkeintaan pareittain.

Työskentelytilat mietintään

Kotikoululaiselle pitää järjestää sellainen tila, jossa hänellä on mahdollisimman vähän häiriötekijöitä. Yleiset tilat eivät sovi ”vaikean nuoren” kaltaiselle tapaukselle. Hänelle pitää etsiä tila, jossa hänellä ei ole muuta tekemistä kuin koulutehtävät. Ajatuksena on tappaa nuori tylsyyteen, jolloin koulutehtävienkin teko alkaisi mahdollisesti maistua. Tätä konstia en itse ehtinyt kokeilla, mutta ehdottomasti kävi selväksi, että yleiset tilat, joissa kulkee aikuisia ja muita nuoria, on mahdollisimman huono paikka koulutehtävien tekoon. Kun kyseessä on ”väsynyt nuori”, voi yleisiäkin tiloja harkita. Jotkut nuoret pystyvät kyllä keskittymään koulutehtävien tekoon keittiön pöydänkin äärellä.

8 POHDINTA

Niittylinna on edelleen suhteellisen uusi yksityinen lastensuojelulaitos, joka hakee toimivia käytäntöjä arkeensa. Suuri osa Niittylinnan arkea on koulunkäynti ja yhteistyö pihakoulun kanssa. Yhteistyö on ongelmallista salassapitovelvollisuuksien takia, sillä koulun ollessa kunnan alainen, on se eri periaatteessa täysin riippumaton Niittylinnasta. Asia olisi paljon yksinkertaisempi, jos Niittylinna olisi koulukoti, joka järjestäisi itse peruskoulua. Yhtenä suurena haasteena ovat myös Niittylinnassa hyvin nopeasti vaihtuvat sijoitukset. Kevätlukukaudella Niittylinnassa voi olla sijoitettuna 14 nuorta, jotka käyvät yläkoulua, kun taas kesän jälkeen syyslukukaudella yläkoululaisia voi olla yksi. Yhteistyötä pihakoulun kanssa on kuitenkin jatkuvasti kehitetty ja siinä on löydetty jo monia hyviä käytäntöjä. Yhtenä näistä mainittakoon kaksi kertaa viikossa järjestettävä palaveri pihakoulun erityisopettajan ja Niittylinnan ohjaajien välillä.

Itse tulin Niittylinnaan toiminnallista kehittämistyötä tekemään tilanteessa, jossa Niittylinna oli sijoitettuna kymmenen yläkoulua käyvää nuorta, joista viisi oli päätetty siirtää kotikouluun Niittylinnan tiloihin. Tilanne oli hyvin vaikea ja työntekijät olivat silminnähden tyytymättömiä vallinneisiin olosuhteisiin. Kotikoulu annettiin minun käsiini sellaisenaan ja lähdin toteuttamaan sitä omin visioin. Viisi viikkoa kotikoulussa oli raskasta, mutta aika ajoin myös palkitsevaa aikaa. Onnistuin työssäni hyvin ja sain positiivista palautetta. Pystyin keskittymään vain ja ainoastaan kotikoulun pyörittämiseen, jolloin muut ohjaajat saivat keskittyä omiin töihinsä.

Tein kokemusteni perusteella kirjallisen työn Niittylinnalle vastaavia tilanteita varten. Työhön kirjasin käytäntöjä, jotka toimivat kotikoululaisten kanssa ja myös sellaisia asioita, jotka eivät toimineet. Kaikkea en saanut viiden viikon kotikoulu-urani aikana viilattua kuntoon, mutta minulle jäi selkeä visio siitä, millainen kotikoulun pitäisi olla, jos samanlaiseen tilanteeseen vielä jossain vaiheessa päädyttäisiin.

Vaikka tein myös kirjallisen työn, koin, että suurin panokseni Niittylinnalle oli käytännön työ, jonka tein keväällä 2012 kotikoululaisten kanssa. Kun kotikoululaiset saivat ohjaajan, joka oli joka päivä sama ja joka päivä tekemässä heidän kanssaan tehtäviä, tilanne Niittylinnassa rauhoittui. Minun oli helppo tulla tilanteeseen ulkopuolisena ja keskittyä vain ja ainoastaan kotikouluun.

LÄHTEET

- Ahonen, T. & Räisänen, P. 1995 Matemaattiset oppimisvaikeudet. Teoksessa Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M. & Riita, T. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. Helsinki: WSOY
- Atkinson, S. 2005. Climbing out of depression. Oxford: Lion Hudson plc.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1988. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- <http://kotikoulu.net/> 27.8.2012
- <http://www.amk.fi/opintojaksot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670334463/1154756796742.html> 12.11.2012
- <http://www.ctmoy.fi/nuppu> 7.10.2012
- <http://www.ctmoy.fi/verso> 29.8.2012
- <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> 27.8.2012
- <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/koulukoti/> 14.10.2012
- Jokinen K. & Ahtikari K. 2000. AD/HD-opas koulunkäyntiavustajalle. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kangas, A. 2003. 'Ymmärryksen etsintää oppimisongelmien kohtaamiseen. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kitinoja, M. 2005. Kujan päässä koulukoti. Kirjoittaja ja Stakes.
- Korhonen, T. 1995. Lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet. Teoksessa Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M. & Riita, T. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. Helsinki: WSOY
- Lindh, R. & Sinkkonen H. 2009. Koulusta selviytyminen. Helsinki: Oy Yliopistokustannus.
- Luhtasaari, S. 2002. Masennus. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Lyytinen, H. 1995. Tarkkaavaisuuden ongelmista. Teoksessa Lyytinen, H., Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M. & Riita, T. Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. Helsinki: WSOY.
- Lämsä, A. 2011. Mitä tarkoitamme nuorten masennuksella? Teoksessa Mieli maasta. Masentuneen nuoren kohtaaminen ja tukeminen. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Merimaa E. & Virtanen P. 2000. Koulunkäyntiavustajan kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pösö, T. 1993. Kolme koulukotia. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Shamoo, T. & Patros, P. 1993. Helping your child cope with depression and suicidal thoughts. New York: Lexington Books.
- Siltanen, A. 1990. Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Helsinki: Sosiaalihuollituksen julkaisuja.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
Peruskoululaki

**Vastaavan ohjaajan
haastattelun pohja**

1. Kotikoulun nykyi-

nen tilanne

2. Miksi nuoret ovat

kotikoulussa?

3. Miten kotikoulu

tulisi jatkossa si-

nun mielesi hoi-

taa?

4. Mitä toivot syksyl-

tä?